

Vot dual a l'esquerra valenciana

Autor: Guillem Gil Puig

UOC

Màster d'Anàlisi Política

TFM Professional

Direcció treball: Òscar Barberà Areste

Professor Responsable de l'assignatura: Marc Guinjoan Cesena

15 de juny de 2022

Total paraules: 11947 (11473 sense annexos)

Universitat Oberta
de Catalunya

Índex

1. Introducció	5
2. Marc teòric	6
2.1. Principals explicacions del vot fidel.....	6
2.2. Principals explicacions del vot no fidel: principals fenòmens	8
2.2.1. <i>Desalineament electoral</i>	8
2.2.2. <i>Vot dual</i>	9
2.2.3. <i>Split Ticket voting</i>	10
3. Metodologia	12
4. L'esquerra valenciana 2007-2019	13
4.1. PSPV-PSOE	13
4.2. Esquerra Unida del País Valencià.....	14
4.3. Coalició Compromís.....	15
4.4. Podem	16
4.5. Evolució electoral de l'esquerra valenciana (2011-2019).....	16
4.5.1 <i>Evolució vot a les eleccions autonòmiques (2011-2019)</i>	16
4.5.2. <i>Evolució de vot a les eleccions generals (2011-2019)</i>	17
5. Votants duals: quants i com són	19
5.1. Dades agregades de vot	19
5.2. Dades individuals de vot.....	20
6. Discussió	25
7. Conclusions	26
Bibliografia	27
Annex.	29

Resum

Els fenòmens de vot dual o split ticket voting han anat esdevenint cada vegada més al nostre panorama polític amb l'arribada del multipartidisme i el desenvolupament polític i institucional de les autonomies. El desenvolupament d'un sistema polític propi i diferenciat a l'Estat Espanyol necessita de fenòmens polítics i electorals diferenciats.

El sistema polític valencià, després d'anys sense cap partit d'àmbit no estatal amb la desaparició d'Unió Valenciana, ha desenvolupat un nou actor, la coalició Compromís. Aquest nou actor ha provocat un canvi en els alineaments dels votants dels partits de l'esquerra al País Valencià, promovent el vot diferenciat de part de l'electorat. Aquest estudi tracta d'esbrinar com es produeix aquest vot dual o diferenciat entre l'arena autonòmica i l'estatal, amb quina intensitat es dona i quines són les raons ideològiques o sociològiques que poden amagar-se darrere.

Actualment, ens trobem en un context polític on l'esquerra es troba en recomposició amb els canvis de lideratges a Unides Podem i l'auge dels partits polítics de l'anomenada *alterespanya*. Per això, és objectiu d'aquest treball aprofundir en un dels fenòmens electorals que es donen a escala regional i que poden alterar el tauler polític de l'esquerra valenciana i estatal.

Paraules clau: Vot dual, eleccions autonòmiques, esquerra valenciana, votants fidels, votants no fidels

Resumen

Los fenómenos de voto dual o split ticket voting se han ido convirtiendo cada vez más en nuestro panorama político con la llegada del multipartidismo y el desarrollo político e institucional de las autonomías. El desarrollo de un sistema político propio y diferenciado en el Estado Español necesita de fenómenos políticos y electorales diferenciados.

El sistema político valenciano, después de años sin ningún partido de ámbito no estatal con la desaparición de Unió Valenciana, ha desarrollado un nuevo actor, la coalición Compromís. Este nuevo actor ha provocado un cambio en los alineamientos de los votantes de los partidos de la izquierda en el País Valencià, promoviendo el voto diferenciado de parte del electorado. Este estudio trata de averiguar cómo se produce este voto dual o diferenciado entre la arena autonómica y la estatal, con qué intensidad se da y cuáles son las razones ideológicas o sociológicas que pueden esconderse detrás.

Actualmente, nos encontramos en un contexto político donde la izquierda se encuentra en recomposición con los cambios de liderazgos en Unides Podem y el auge de los partidos políticos de la llamada alterespanya. Por eso, es objetivo de este trabajo profundizar en uno de los fenómenos electorales que se dan a escala regional y que pueden alterar el tablero político de la izquierda valenciana y estatal.

Palabras clave: Voto dual, elecciones autonómicas, izquierda valenciana, votantes fieles, votantes no fieles

Abstract

The phenomena of dual voting or split ticket voting have become more and more in our political landscape with the arrival of multi-party politics and the political and institutional development of autonomies. The development of its own and differentiated political system in the Spanish State requires differentiated political and electoral phenomena.

The Valencian political system, after years without any non-state party with the disappearance of *Unió Valenciana*, has developed a new actor, the *Compromís* coalition. This new actor has caused a change in the alignments of the voters of the left-wing parties in the Valencian Country, promoting the differentiated vote on the part of the electorate. This study tries to find out how this dual or differentiated vote between the autonomous and state arenas is produced, with what intensity it occurs and what are the ideological or sociological reasons that may be hidden behind it.

Currently, we find ourselves in a political context where the left is in a process of recomposition with the changes in leadership in *Unides Podem* and the rise of the political parties of the so-called *alterespaña*. Therefore, the objective of this work is to delve into one of the electoral phenomena that occur on a regional scale and that can alter the political board of the Valencian and state left.

Keywords: Dual vote, regional elections, Valencian left, loyal voters, non loyal voters.

1. Introducció

La pregunta principal que tractem de respondre es centra a esbrinar el com i el perquè es produeix el vot dual a l'esquerra valenciana. Seguint l'esquema de Quivy i Van Carnpendhoudt (1997), aquesta pregunta és factible des del punt de vista de les dades i recursos teòrics dels quals disposem, ja que comptem amb nombrosos estudis de comportament electoral sobre el cas de Catalunya. A més a més, la pregunta és pertinent perquè tracta de comprendre com es dona aquest fenomen sobre el comportament dels electors. La pregunta deixa oberta la possibilitat d'obtindre diferents causes explicatives i ens permetrà esbrinar els possibles canvis o perspectives de futur d'aquest espai electoral i la seua interacció amb les estratègies polítiques que es duen a terme.

El vot dual a l'esquerra valenciana és un fenomen singular al nostre sistema polític, ja que aquest no s'havia donat a aquest espai polític fins a l'actualitat. Només vam tindre un cas de vot dual a la dreta valenciana amb Unió Valenciana i el Partit Popular. Hem de ser conscient de la rellevància d'aquest fenomen per al cas valencià, ja que ens trobem amb un sistema polític tradicionalment homogeni respecte les regions no històriques de l'Estat i on les singularitats i tradicions polítiques diferenciades es van integrar en els grans partits.

Més enllà de la rellevància, l'estudi d'aquest fenomen també és pertinent. Per una banda, d'acord amb King, Keohane i Verba (1994), hem d'anar més enllà d'allò que observem. El vot dual a l'esquerra valenciana es troba protagonitzat, principalment, per part de Compromís i Unides Podem. Però, ens trobem davant un context de reestructuració de l'espai de l'esquerra estatal i, el que ocorre al País Valencià té una incidència directa sobre el que ocorre a la resta de l'Estat. Per altra, caldria cercar inferències causals més enllà del mateix espai polític de l'esquerra.

La competició electoral a l'esquerra sol estar marcada per generalitzacions i hipòtesis acceptades com a vertaderes. La unió o desunió de les organitzacions d'esquerra i el seu conseqüent èxit o fracàs electoral, sol ser una d'elles i sembla pertinent endinsar-se. El context polític i mediàtic enfocat en una possible confluència electoral entre lideratges i organitzacions de l'esquerra, ens obliga a comprovar certes premisses, tal com recomana Geddes (2003).

El comportament electoral al sistema polític valencià, així com els diferents processos que han tingut lloc, gaire no han sigut objecte d'estudi. La bibliografia sobre aquest àmbit és reduïda i poc aclaridora des del punt de vista de la investigació de la realitat política valenciana. Aquesta es troba compresa per anàlisis sobre el sistema de partits, els espais electorals i el comportament electoral, com són els de Oñate (2013), Martin Cubas (2007) i Franch i Ferrer (1999), (2020) i (1995). Així mateix, recentment s'han desenvolupat investigacions sobre els recents esdeveniments electorals al País Valencià, com JM. Pavía i Cristina Aybar (2020) al monogràfic de la revista Debats sobre les eleccions autonòmiques de 2019.

2. Marc teòric.

En el present apartat es desenvoluparà el marc teòric relatiu a teories explicatives del comportament electoral, centrant-nos en teories sobre el comportament fidel i el no fidel vot dual, vot diferenciat o *split ticket voting*, així com un breu resum de les aportacions teòriques de diferents autors sobre els conceptes assenyalats.

Abans d'introduir-nos en el desenvolupament de les teories i conceptes d'interès, hem de fer referència als distints nivells d'anàlisi del comportament electoral. En primer lloc, el nivell macro, aquell que es centra en entendre com influeixen les característiques del context sobre els resultats electorals. Aquest presenta la limitació de la fal·làcia ecològica, la qual consisteix en assumir que el que succeeix a nivell agregat, succeeix també a nivell individual (Robinson, 1950). En segon lloc, el nivell d'anàlisi micro es centra en recollir dades que permeten explicar el comportament electoral a partir de valors i actituds dels electors. Finalment, el nivell *cross-level* o multinivell incorpora les característiques individuals i contextuals a l'hora d'analitzar el comportament electoral (Anduiza i Bosch, 2012).

La hipòtesi d'aquest estudi es podria resumir en: els votants de Compromís són més fidels a l'arena autonòmica, mentre que els votants de PSOE, Podem i EUPV ho són a l'arena estatal. Aquesta hipòtesi resumiria el com es produeix el fenomen del vot dual a l'esquerra valenciana i obriria el ventall per esbrinar els perquè d'aquest fet.

2.1. Principals explicacions del vot fidel

A l'hora d'assenyalar les explicacions del vot fidel, farem menció a tres enfocaments: el sociodemogràfic, l'enfocat amb els valors i el que explica el vot mitjançant el context.

En primer ordre, la primera explicació basa el comportament electoral determinat per la posició dels individus en l'estructura social. Els estudis de l'escola de Columbia van analitzar un seguit d'indicadors socials com l'edat, el gènere, l'ocupació, la religió i l'ètnia, i troben associacions entre diferents grups i el vot. D'acord amb Evans (2004), els autors d'aquesta escola destaquen tres processos mitjançant els quals els indicadors socials mantenen associacions de llarga duració amb l'elecció del vot. La diferenciació de característiques compartides d'acord a com afecta la política governamental al seu grup; la transmissió de valors i actituds que permaneixen els votants al llarg de la seua vida i condicionen el seu vot; i el contacte com a procés pel qual els individus reforcen les seues actituds i valors que caracteritzen el seu grup.

Aquest enfocament entén l'estructura social com un teixit de divisions per diferents clivelles. En conseqüència, el sorgiment dels partits polítics es va fer sobre la base d'aquestes divisions socials. Amb aquest enfocament apareix el concepte de *cleavage* o clivella per a fer referència a una divisió de la societat que es troba determinada per la mateixa ubicació dels individus en l'estructura social i que acaba generant alineaments entre els grups socials i els partits polítics. Cal assenyalar que l'existència d'uns partits o altres depèn dels esdeveniments històrics de cada territori, com poguera ser una guerra entre pobles, religions o ètnies. Al constituir-se partits sobre un seguit de clivelles, la conseqüència lògica es resumeix en què l'electorat desenvolupa alineaments amb els partits que representen les seues característiques socials.

El *cleavage* més explicatiu ha sigut el de les classes socials. La divisió sorgida arran de l'auge de les comunitats obreres entre obrers i burgesos, va ser durant una bona part del temps, la clivella més rellevant per explicar el vot. Aquest vot de classe pressuposa l'existència d'una gran identificació dels obrers amb partits polítics obrers i dels burgesos amb partits burgesos. No obstant, tal com assenyalen (Anduiza i Bosch, 2012), el vot de classe ha patit un debilitament a causa de la major mobilitat social, la reducció de les diferències de classes, el sorgiment de les classes mitjanes i l'adopció d'estratègies interclassistes per part dels partits.

Més enllà de les classes socials, altres eixos de divisió social també serien els relacionats amb la denominació religiosa o la clivella d'origen i que poden representar-se com a comunitats culturals enfrontades o amb un centre de poder dominant i una perifèria que reivindica el seu status. Altres característiques socials com el sexe i l'edat, tot i ser divisions de l'estructura social no podem dir que siguin clivelles electorals, encara que s'observen patrons de vot diferenciats en ambdues característiques.

En segon ordre l'explicació del vot mitjançant els valors polítics afirma que els valors són la principal ferramenta que utilitzen els ciutadans per a processar informació política. Els valors representen els lligams dels ciutadans a la política, el punt de referència per a valorar els estímuls que els arriben. L'origen d'aquests valors s'explica per la socialització política com a procés de consolidació d'aquests valors. Per una banda, la socialització primària, on la família actua com a generador de valors difusos. Per altra banda, la socialització secundària, on es produeix un reforçament dels valors adquirits o una transformació dels mateixos. Ací, l'escola, les amistats i els mitjans de comunicació actuen com a transmissors de valors.

Tal com assenyala Evans (2004), la capacitat explicativa de la transmissió de valors per part de la família en funció de la posició social, ha perdut capacitat explicativa. Segons l'autor, les noves generacions nascudes a partir de la postguerra, les quals s'han socialitzat amb condicions diferents a la dels seus pares ja no es preocupen tant per les qüestions materials. Aquests es permeten centrar-se en qüestions com la qualitat de vida, el medi ambient, el pacifisme, la igualtat de gènere, etc. Per tant, és menys probable que es mobilitzen per divisions tradicionals i els valors associats als conflictes pels recursos en comparació amb els valors postmaterialistes

En tercer i últim ordre, l'explicació basada en el context basa els seus arguments en els efectes temporals previs a una elecció. Anduiza i Bosch (2012) enumeren els elements clau que formen el context com a explicació del vot. En primer lloc, les campanyes electorals actuen com a mitjà amb el qual compten els partits polítics per a tractar d'influir en el vot dels electors. Així mateix, la teoria hipodèrmica argumenta que els missatges emesos durant la campanya electoral als mitjans de comunicació, incideixen en l'individu després d'una avaluació que pot canviar opinions i influir sobre el seu vot. Respecte als efectes de les campanyes sobre el votant, la teoria dels efectes mínims pronostica que aquestes només tenen la funció de reforçar el vot normal dels electors. Malgrat el questionament dels efectes de les campanyes, l'establiment de l'agenda presenta una major importància, ja que les campanyes influeixen sobre allò del que es parla.

Relacionat amb l'anterior, un antecedent contextual del vot és l'impacte que exerceixen els temes de debat, tant durant la campanya com a la precampanya. En conseqüència, s'entén que quan un elector vota en funció del seu grau d'acord o de desacord amb un partit al voltant d'una qüestió de debat.

Altre element explicatiu a tindre en compte a l'hora de parlar de context és la conjuntura econòmica. La importància d'aquesta s'explica per la hipòtesi de la responsabilitat, la qual afirma que quan la conjuntura és positiva, els electors premiem al govern i al contrari. Davant la conjuntura econòmica es donen dos efectes diferenciats en funció del tipus, l'egotròpica quan ens referim a la situació econòmica individual i sociotròpica quan donem més importància a la situació del país.

Per últim, aquesta explicació també es troba formada per la importància dels candidats. Els models que donen major transcendència al candidat sobre l'efecte que té aquest sobre el votant, tracten de mesurar en quin grau milloren la capacitat de predicció de vot si a les variables normals de vot, li afegim la valoració del votant sobre els diferents candidats. No obstant, molts estudis assenyalen que tot i que la relació entre candidats i vot siga sòlida, la identificació amb el partit, la ideologia i la valoració sobre la gestió també tenen una elevada capacitat explicativa (Anduiza i Bosch, 2012).

2.2. Principals explicacions del vot no fidel: principals fenòmens

2.2.1. *Desalineament electoral*

L'alineament electoral, d'acord amb Mocayo (2007), podria entendre's com a sinònim del concepte partit hegemònic de Sartori. Aquest implica el domini electoral i polític d'un partit durant un llarg període de temps, on no es contempla la possibilitat de rotació del poder. Per tant, el desalineament el podem definir com la pèrdua d'aquest domini i de la identificació d'un territori amb un partit polític. Aquest pot explicar fets com que el partit anteriorment dominant torne al poder, així com el segon partit perd davant un tercer partit. El desalineament es pot donar cap al partit dominant, o bé, cap a altre partit.

Els estudis relacionats amb el realineament assenyalen diferents tipus en funció de les característiques de canvi de cada elecció. Ens trobaríem amb realineaments abruptes els quals es produeixen a eleccions crítiques, on es canvia bruscament el patró electoral preexistent. Tal com indica Ernesto Domínguez (2017), Key parla de realineaments seculars per a referir-se a aquells que es desenvolupen al llarg de diverses eleccions. Burnham, per la seua part, proposa que els fenòmens de realineament més abruptes es donarien cada trenta anys, quan es produeixen moments crítics que condueixen a una reorganització del sistema. En canvi, segons Sundquist, els realineaments es produeixen més a sovint i no a una elecció. D'acord amb Key i els realineaments seculars, aquest autor entén que la conversió de votants cap a noves filiacions partidistes i la mobilització dels partits sobre electors que no els havien votat anteriorment.

Finalment, Patricia de los Ríos va realitzar un treball de sistematització dels diferents enfocaments teòrics sobre el realineament. La seua proposta es resumeix en tres dimensions: l'origen del realineament a partir d'una crisi política, econòmica o social que posa en dubte les regles de joc polític i el sistema de partits establert fins aleshores; la

dimensió electoral com a mesuradora dels canvis en les preferències o lleialtats partidistes d'una part dels votants el suficientment gran per a transformar el sistema de partits; i finalment, el canvi en l'agenda que forma la base del sistema polític i que presenta una dimensió institucional (Domínguez, 2017).

A l'hora d'analitzar els canvis en el comportament electoral i més en el cas del vot dual, hem de tindre en compte com s'analitzen els resultats electorals segons l'estabilitat sobre els resultats i les bases de suport. D'acord amb Anduiza i Bosch (2012), podem establir diferents tipus d'eleccions. Les eleccions crítiques o de realineament seran aquelles on canvien les bases de suport dels partits i els seus resultat. Per contra, a les eleccions de continuïtat no es produeixen gaire canvis, tant pel que fa a les bases de suport com als resultats. Per altra part es troben les eleccions desviades, aquelles on canvien els resultats d'alguns partits però no les seues bases de suport. Finalment. Les eleccions de conversió promouen un canvi de les bases de suport però no del seu resultat electoral.

2.2.2. *Vot dual.*

El vot dual es refereix al vot que realitza un ciutadà als processos electorals de diferent àmbit territorial (nacional, regional o local) en el qual l'elector es decanta per una opció diferent en funció de l'àmbit. El vot dual pot manifestar-se mitjançant l'abstenció en un procés electoral d'un determinat àmbit, quan en altres convocatòries decideix participar. En aquest cas, també es parla d'abstencionisme diferencial (Claveira, 2019). Seguint com a exemple la investigació de Montero i Font, sobre el cas de vot dual a Catalunya, aquests defineixen quatre eixos que són d'interès per a desenvolupar un estudi de vot dual. Primer, el volum d'electors que segueixen la lògica del vot dual i promouen nombroses transferències de vot entre una elecció i altra. Segon, el caràcter del propi fenomen, ja siga periòdic i sistemàtic o esporàdic, així com les possibles característiques ideològiques que poden associar-se a aquest. Tercer, l'alternança del partit guanyador en cada elecció. Finalment, la singularitat que suposa per al comportament electoral d'un territori en comparació a la resta (Montero i Font, 1991).

Cal assenyalar que les teories sobre el vot dual centrades a l'àmbit català es sostenen amb la teoria d'elecció racional. Downs argumenta que els votants i el partits s'ubiquen al voltant d'una escala dimensional, el seu punt ideal. D'acord amb el model downsianà de proximitat, l'elector tria el partit o candidat que es troba més proper al seu punt ideal. Aquesta teoria explica diversos aspectes rellevant a l'horta de comprendre el vot estratègic. Si fem referència a l'aspecte de maximitzar el govern que assenyala Riera, un dels axiomes de la teoria econòmica, ens diu que la utilitat que reben els votants per l'activitat del govern, depenen de les accions que aquest realitzi el govern (Downs, 1957), és a dir, cada ciutadà estima la utilitat de l'acció governamental que espera que li proporcione cada partit en cas d'ocupar el poder.

Respecte als motius del vot dual, Clara Riba (2000) assenyala diferents arguments. Per una banda, s'afirma que els votants estan convençuts que cada una de les dos o tres organitzacions polítiques, és aquella que millor defensa els seus interessos en l'àmbit de les seues respectives competències. Per altra, s'argumenta l'equilibri que justifica aquest comportament davant la necessitat de cert equilibri entre institucions amb

l'objectiu d'establir contrapoders. En tercer lloc, s'aporta la importància dels *cleveages* o dimensions polítiques i ideològiques depenent del tipus de convocatòria electoral. Per últim, s'aporta la teoria de les eleccions de segon ordre, enteses com a menys importants i on el comportament varia respecte les de primer.

Riera (2009) ofereix una classificació de vot dual segons la seua modalitat. Distingeix entre vot dual intrabloc, el qual té lloc entre opcions polítiques del mateix bloc ideològic, i el vot interbloc, com a variació que té lloc entre partits de diferent espectre. Cal assenyalar que, a diferència de la competició electoral catalana, la valenciana no és bidimensional, sinó unidimensional. Per altre costat, un segon nivell de classificació té en compte l'aspecte estratègic del comportament dels votants. El vot estratègic, definit d'acord amb Lago, es donaria quan la ponderació de les creences del votant sobre les possibilitats electorals de cada opció política li porta a votar un partit o candidat que no és la seua primera opció d'acord amb la seua escala de preferències (Lago, 2005). Una definició més adaptada a l'objecte de la investigació ens diu que "el vot dual maximitzador de l'escó és conegut com el comportament d'aquell elector que té com a primera opció partidista una formació política viable per la circumscripció en la qual està censat als comicis autonòmics, però no a les eleccions generals" o a l'inrevés (Riera, 2009). D'acord amb aquest autor, també hi pot haver una categorització del vot dual com a maximitzador del govern, ja que l'elector pot decidir el seu vot en funció de les probabilitats que tinga un determinat partit proper a la seua ideologia per a encapçalar un executiu.

2.2.3. *Split Ticket voting*.

Pel que respecta als *split-ticket voters* o votants escissors, Riera (2009) els diferencia dels votants duals, ja que els primers són aquells electors que en contextos de comicis concurrents en sistemes de govern multinivell o presidencialistes, o en països amb regles electorals de membres mixtos, utilitzen oportunitats que els ofereix el sistema per votar per candidatures de dos partits diferents (Riera, 2009).

A continuació oferim diferents enfocaments sobre el vot diferenciat o *split-ticket voting*, el model de compensació, l'accidental i, de nou, farem una breu menció a l'enfocament de tipus estratègic.

En primer lloc, pel que fa al model de compensació o *policy balancing* proposat per Fiorina, cal assenyalar que es centra en el sistema presidencialista. Aquest model es basa en la hipòtesi que els votants entenen el sistema polític com una mitjana ponderada dels posicionaments del partit del president i el partit majoritari al Congrés (Idrobo, 2021). D'acord amb açò, els votants triaran als candidats els quals tinguen un posicionament mitjà ponderat més proper a la seua pròpia posició. Altres autors com Grofman, d'acord amb Fiorina, argumenten que els votants decideixen generar un equilibri de poder entre partits i amb l'objectiu de moure les polítiques cap als seu punt ideal (Grofman, Koetzle, McDonald i Brunell, 2000). Rosenthal i Alesina aporten una visió institucional, on tenen en compte el joc d'equilibris entre executiu i legislatiu quan aquests dos poders es trien simultàniament. Aquest model es centra en explicar el comportament del votant situat en el centre, qui tracta de moderar l'acció de l'executiu votant una opció diferent al legislatiu (Alesina & Rosenthal, 1996).

En segon lloc, fem referència al model accidental de Jacobson (1990), que també sorgeix a l'àmbit estatunidenc. Aquest model afirma que les preferències dels votants en cada elecció són autònomes de la resta. Per la qual cosa, la divisió del vot s'explicaria pel paper dels partits, és a dir, per la part de l'oferta en cada arena electoral i també per la demanda dels ciutadans cap a les organitzacions polítiques en cada elecció (Sanz, 2007). Aquest model posa èmfasi en la qualitat i visibilitat dels candidats a l'hora de comprendre l'elecció del votant.

En tercer lloc, ens trobem el model del vot estratègic. Aquest model entén l'escissió del vot com una forma de vot estratègic, centrant l'explicació en els sistemes electorals mixtos. En aquestes eleccions, els votants disposen de dos vots simultanis amb diferents nivells de proporcionalitat. Per tant, en aquets casos "la votació dividida ocorre en la seua varietat de sistemes on els votants poden optar a donar suport de manera simultània a diferents partits amb cada un dels seus vots" (Karp, Vowles, Banducci i Donovan, 2002). En aquest cas, els electors voten de forma estratègica amb l'objectiu de triar l'opció amb més probabilitats de guanyar o obtindre representació i que aquest s'aproxime al seu punt ideal. El model de vot estratègic també s'explica pel paper que juguen els candidats i les preferències dels electors sobre aquests. Els electors poden emetre un vot de protesta contra un candidat que no és del seu gust. Finalment, el model també incorpora els estudis de les eleccions de segon ordre, ja que entenen que les eleccions nacionals són més importants que altres. D'acord amb aquesta teoria, en les eleccions de segon ordre, hi hauria menys en joc i es produeix una tendència dels votants a expressar de forma sincera les seues preferències electorals (Sanz, 2007), mentre que a les eleccions de primer ordre emeten un vot estratègic.

Si fem referència als estudis sobre *split-ticket voting* a l'Estat Espanyol, hem de fer referència a dos investigacions de Sanz Cazorla sobre Andalusia i La Rioja. Aquestes investigacions tracten de comparar el comportament electoral de l'arena autonòmica amb l'estatal en el cas d'Andalusia i amb l'arena municipal en el cas de La Rioja. Respecte ambos estudis, l'autor va concloure que el comportament dels *split-ticket voter* s'explica amb la teoria de la compensació en els casos en els quals es produeix una transferència interblocs i respon a un canvi en l'oferta dels partits en cada arena electoral (Sanz, 2008).

Reif i Smith (1980) assenyalen diferents característiques obtingudes de la dimensió de menor risc que assenyalen de les eleccions de segon ordre a l'hora d'explicar el vot dividit. En primer ordre, els autors indiquen que aquestes eleccions compten amb un menor nivell de participació. En segon ordre, assenyalen les millors perspectives per als partits menuts i nous a aquestes eleccions, ja que poden emetre el seu vot d'acord amb les seues preferències reals. En canvi, a les eleccions de primer ordre, els votants tenen major tendència a donar suport a un partit gran i establert. En tercer ordre, demostren que a aquestes eleccions i referint-se especialment a les eleccions europees o de meitat de legislatura enteses com a secundàries, els partits del govern tenen més possibilitats de perdre, ja que els electors solen emetre un vot de càstig als partits del govern.

3. Metodologia

La metodologia a les ciències socials fa referència al conjunt de ferraments i tècniques emprades amb la finalitat d'obtenir coneixement dels esdeveniments socials que són d'interès. Amb l'objectiu de realitzar una primera introducció sobre l'evolució electoral valenciana des de l'any 2007 fins l'actualitat, emprarem la consulta de dades electorals, d'enquesta i revisió bibliogràfica.

Les dades electorals són obtingudes a partir del portal estadístic Argos i d'altres webs. Les dades fan referència a les eleccions autonòmiques i estatals celebrades des de l'any 2011 fins a l'actualitat. La revisió bibliogràfica serà emprada per a conèixer l'evolució del context de l'esquerra valenciana durant l'última dècada, emprant articles acadèmics per a comprendre la política de pactes electorals que s'ha anat desenvolupant fins l'actualitat.

De les dades electorals ens centrarem, per una banda, en l'evolució electoral de les quatre formacions polítiques de l'esquerra valenciana (PSPV-PSOE, Compromís, Podem i Esquerra Unida del País Valencià). Per altra, observarem les dades del conjunt del bloc d'esquerres i analitzarem els possibles moviments intrablocs que s'han pogut donar. Per tant, atenent a que ens trobem amb una investigació que tracta conèixer un fenomen electoral com és el vot dual en un moment concret, aquesta serà sincrònica.

A continuació expliquem el procediment emprat per obtenir els votants duals i fidels de cadascun dels partits polítics de l'esquerra valenciana. S'han escollit quatre baròmetres electorals on es trobava present la variable de record de vot de les eleccions autonòmiques i de les eleccions generals. Els baròmetres seleccionats són: Les dades d'enquesta han sigut obtingudes de quatre baròmetres del CIS, el postelectoral de les eleccions de l'any 2011 amb un tamany de 989 casos (Estudi 2892), el postelectoral de les eleccions autonòmiques de 2015 d'un tamany de 989 qüestionaris (Estudi 3080), el preelectoral de les eleccions de 2019 amb una mostra de 1387 casos (Estudi 3244) i el postelectoral de les eleccions de 2019 amb una mostra de 937 qüestionaris (Estudi 3253).

Per obtenir les variables de votants duals i fidels, primer es recodifica la variable de record de vot de les eleccions generals o autonòmiques, dividint aquesta entre votants i no votants d'un partit. El valor que representa els no votants del partit, i per tant, el comportament dual, inclou l'abstenció i el vot en blanc. En segon lloc i una vegada tenim les variables recodificades per a cadascun dels partits, s'ha creat una variable on s'ha seleccionat els votants que varien el seu vot a l'arena estatal i a l'autonòmica. Aquesta variable representa els votants duals de cadascun dels partits. En tercer i últim lloc, es realitza el mateix procediment que a l'anterior variable, però seleccionant els votants que no varien el seu vot, obtenint així la variable de votants fidels. Així, per exemple, primer creem una variable de votants i no votants del PSOE per a cada elecció. Segon, seleccionant aquestes dos variables, seleccionem només els votants de PSOE a una de les dos eleccions, els quals canvien el seu vot en una o altra elecció. (La sintaxi quedaria així: `IF (A2019_RECOD_PSOE= 1 & G2019_RECOD_PSOE = 2 | A2019_RECOD_PSOE= 2 & G2019_RECOD_PSOE = 1) DUALS_PSOE=A2019_RECOD_PSOE + G2019_RECOD_PSOE. N=56`). Mentre que si la sintaxi es fera seleccionant el vot dual a cada elecció, quedaria així: `IF`

(A2019_RECOD_PSOE = 2 & G2019_RECOD_PSOE = 1)
DUALS_PSOE_DIRECCIÓ_A2019=A2019_RECOD_PSOE + G2019_RECOD_PSOE. N=36 IF
(A2019_RECOD_PSOE = 1 & G2019_RECOD_PSOE = 2)
DUALS_PSOE_DIRECCIÓ_G2019=A2019_RECOD_PSOE + G2019_RECOD_PSOE. N= 21).

D'altra banda, s'han seleccionat un seguit de variables sociodemogràfiques i ideològiques per caracteritzar els votants fidels i duals. Les variables sociodemogràfiques són: el sexe, el nivell d'estudis (universitaris o no universitaris), la mitjana d'edat, la classe social i les circumscripcions electorals. La variable de les classes socials es troba categoritzada pels ingressos mensuals de la unitat familiar, establint uns ingressos menors a 1800€ per a la classe baixa, entre 1800€ i 4500€ per a la classe mitjana i per a més de 4500€ per a la classe alta. Les variables ideològiques seleccionades són l'autubicació ideològica, la ubicació ideològica dels partits polítics i el sentiment nacionalista de les persones enquestades. Cal assenyalar que al baròmetre preelectoral de l'any 2019, no s'inclouïa aquesta última variable, per la qual cosa, s'ha triat la variable de l'organització de l'Estat, creant una escala de preferències que va des del centralisme fins a la independència. Així mateix, aquest baròmetre no inclou la variable de ubicació ideològica dels partits, així com la variable de classes socials.

Una vegada creuades les variables de votants duals i fidels, s'han creuat les variables de votants duals de cada període electoral amb les variables de record de vot, per observar el comportament electoral d'aquests votants. Finalment, s'ha realitzat un creuament de variables de record de vot per obtenir les transferències de vot en cada període.

4. L'esquerra valenciana 2007-2019

4.1. PSPV-PSOE

En primer lloc i seguint l'ordre històric dels partits de l'esquerra, cal explicar l'evolució política dels socialistes. Aquest partit ha liderat el bloc de l'esquerra des dels inicis de l'autonomia. Va estar format per les federacions valencianes del PSOE i del PSP i amb la unió de l'antic Partit Socialista del País Valencià durant la transició. La federació valenciana del PSOE va ser la primera força política valenciana des de 1983 fins a 1995 i va presidir la Generalitat durant tres legislatures consecutives, dos d'ells amb majoria absoluta (Roig, 2020). La seua hegemonia durant els primers anys d'autonomia al govern valencià, als principals municipis i a les diputacions provincials, van permetre consolidar el projecte autonòmic durant la seua primera dècada.

Tal com assenyala Roig (2020), la pèrdua del poder autonòmic davant la dreta a l'any 1995, va suposar l'inici d'una crisi interna que dura més de quinze anys. Les lluites pel lideratge de l'organització es succeeixen fins l'any 2012, amb tres secretaris generals i dos gestores. Les successives derrotes electorals patides pels socialistes valencians entre 1991 i 2014 demostren, segons Moratal (2015), el retrocés polític i social durant aquests anys i on es va convertir en un partit més de la constel·lació de partits que integren l'espai de l'esquerra valenciana.

Amb l'eixida del poder per part dels socialistes encapçalats per l'expresident Lerma, el succeeix Joan Romero, qui va ocupar el càrrec durant només dos anys a causa de la

maror interna. El successor de Romero va ser Joan Ignasi Pla a l'any 2000, després d'una lluita amb Antoni Asunción per l'encapçalament de la llista socialista a les eleccions autonòmiques de 1999. Pla va perdre les eleccions de l'any 2003 i 2007 enfront del popular Francisco Camps i posteriorment va dimitir com a líder dels socialistes valencians. Al Congrés de setembre de 2008, Jorge Alarte va ser nomenat secretari general enfront de Ximo Puig. Amb la seua derrota a les eleccions de 2011, Alarte va perdre la secretaria general en favor de Ximo Puig. A les primàries de l'any 2014, Puig es va imposar a Toni Gaspar amb el 69% dels vots. Puig va ser elegit President de la Generalitat a l'any 2015 i va revalidar el càrrec a l'any 2019. Finalment, a l'últim Congrés socialista, Puig també va revalidar el seu càrrec com a secretari general dels socialistes valencians.

4.2. Esquerra Unida del País Valencià

La segona força política de l'esquerra valenciana des del punt de vista històric és Esquerra Unida del País Valencià, federació Valenciana de Izquierda Unida. Aquesta organització és una coalició de partits, formada l'any 1986 amb l'hegemonia del Partit Comunista del País Valencià. EUPV ha obtingut representació a Les Corts Valencianes de manera ininterrompuda fins l'any 2015, quan no va aconseguir superar la barrera electoral del 5%. A les eleccions de l'any 2019 es va presentar amb Podem dins de la confluència Podem-EUPV i va obtindre representació. La seua actual coordinadora general és Rosa Pérez Garijo, Consellera de Participació, Transparència, Cooperació i Qualitat Democràtica.

Respecte a l'evolució de les seues candidatures electorals, cal assenyalar que a les primeres eleccions autonòmiques valencianes, es va presentar conjuntament amb la formació nacionalista Unitat del Poble Valencià, obtenint sis diputats, quatre comunistes i dos nacionalistes, els quals es van dividir en dos grups. A les eleccions de 1991 es va presentar en solitari, obtenint, de nou, sis diputats. A les eleccions de 1995, EUPV va concórrer de manera conjunta amb Els Verds, amb els quals va aconseguir el seu millor resultat amb deu escons. Durant eixa legislatura, es va produir una escissió, on tres diputats de la corrent Nova Esquerra, partidària d'un gir moderat i d'apropament amb el PSOE, es van anar al grup mixt. A les eleccions de 1999, van reduir la seua representació i van aconseguir cinc escons. Per a les eleccions de l'any 2003, es van presentar com a EUPV-L'Entesa, confluència electoral formada per Els Verds i esquerra valenciana, una organització creada per exmilitants d'UPV i amb les quals va aconseguir sis escons. Posteriorment, a les eleccions de l'any 2007, es va formar la coalició electoral Compromís pel País Valencià, encapçalades per EUPV i el Bloc Nacionalista Valencià i amb la presència de Els Verds del País Valencià i la seua escissió Els Verds-Esquerra Ecologista del País Valencià, la qual va obtindre set escons.

Cal assenyalar que aquesta última coalició electoral es va formar per cinc diputats d'EUPV i per dos del Bloc. Malgrat això, dos dels cinc diputats d'EUPV formaven part de la corrent nacionalista Esquerra i País. Aquesta corrent es va constituir en partit (Iniciativa del Poble Valencià) i va formar grup parlamentari amb el Bloc a causa de l'eixida de tres diputats d'EUPV del grup parlamentari.

A les eleccions de 2011, EUPV es va presentar en solitari, aconseguint grup parlamentari propi amb cinc diputats. Posteriorment, a les eleccions de 2015, EUPV perd la seua representació a Les Corts després de la seua candidatura Acord Ciutadà amb ERPV, Els Verds del País Valencià i Alternativa Socialista. Finalment, a les eleccions de l'any 2019, es va presentar amb Podem i va aconseguir huit escons.

4.3. Coalició Compromís

La tercera força política a nivell històric és la Coalició Compromís, una coalició de tres partits formada majoritàriament per Més Compromís (abans Bloc Nacionalista Valencià), Iniciativa del Poble Valencià i pels Verds-Equo. Aquesta coalició electoral es va crear a les eleccions autonòmiques i municipals de l'any 2011. El seu antecedent va ser la coalició electoral Compromís amb el País Valencià que van formar EUPV, Bloc i els Verds, la qual, com s'ha dit anteriorment, es va dissoldre per a estar formada únicament pels representants del Bloc i els de la corrent Esquerra i País d'EUPV. La portaveu d'aquest grup parlamentari era Mónica Oltra, diputada d'Esquerra i País. Posteriorment, a les eleccions generals de l'any 2008, es va crear la coalició hereva d'aquest grup parlamentari, baix el nom de Bloc-Iniciativa-Verds. Aquesta candidatura no va obtenir representació.

Anteriorment a la creació de la coalició, cal fer menció als tres partits que la conformen. En primer lloc, el partit majoritari de la coalició, el Bloc Nacionalista Valencià (ara Més Compromís), és un partit d'ideologia valencianista, ecologista i d'esquerres. Aquest partit es va crear l'any 1998 i a les seues primeres eleccions autonòmiques va concórrer amb Els Verds del País Valencià i la plataforma Valencians pel Canvi, quedant-se a les portes d'obtenir representació. A l'any 2003, de nou, no va aconseguir representació per un reduït nombre de vots i a causa de la barrera electoral del 5%. No obstant, sí que es va aconseguir 298 regidors a 122 municipis. Aquest primer període 2000-2003, el cap del partit era Pere Mayor, exlíder d'UPV. A partir de l'any 2003, Enric Morera va ser triat nou secretari general. Morera va exercir el càrrec de secretari general fins l'any 2016, quan va ser substituït per Àgueda Micó, qui ocupa el càrrec actualment després de revalidar-lo al Congrés de l'any 2021, quan es va enfrontar amb Àlex Ruiz.

En segon lloc, Iniciativa del Poble Valencià es va crear l'any 2007 després de l'escissió de la corrent Esquerra i País d'EUPV. Per tant, els seus membres provenen d'aquest espai. El partit es defineix com a ecosocialista i valencianista. La colíder del partit, en un primer moment, va ser Mónica Oltra, conjuntament amb Paco García, fins l'any 2014, quan Oltra va ser substituïda per Miquel Real com a coportaveu. Al Congrés celebrat al febrer de l'any 2022, Aitana Mas i Alberto Ibañez, van ser triats coportaveus del partit.

Per últim, Verds Equo del País Valencià és defineix com un partit d'ideologia ecologista. Va nàixer oficialment a l'any 2014, quan Els Verds-Esquerra Ecologista del País Valencià es van unir a Equo. Actualment, l'organització compta amb dos representants a Les Corts, Juan Ponce i Cristina Rodríguez. Natxo Serra i Cristina Rodríguez són els actuals coportaveus del partit ecologista.

A les eleccions autonòmiques de 2011, el candidat d'aquesta coalició a la presidència de la Generalitat va ser Enric Morera (Bloc), seguit per Mónica Oltra (Iniciativa). La coalició va obtenir sis diputats, tres del bloc, dos d'Iniciativa i un dels Verds. A les

eleccions de l'any 2015, Mónica Oltra va ser elegida com a única candidata a la presidència de la Generalitat. El mateix va ocórrer l'any 2019.

4.4. Podem

Podem és l'organització de més recent creació a l'esquerra valenciana, ja que es va crear a l'any 2014. El seu primer Consell Ciutadà Autonòmic va triar a Antonio Montiel com a secretari general. A les eleccions autonòmiques de l'any 2015 es va presentar en solitari i va obtenir tretze escons, aconseguint grup parlamentari però sense formar part del govern valencià. Posteriorment, al segon Consell Ciutadà celebrat l'any 2017, Antoni Estañ, va ser triat secretari general, per davant de Pilar Lima i Fabiola Meco.

A les eleccions autonòmiques de l'any 2019, Rubén Martínez Dalmau, va ser triat candidat a la presidència de la Generalitat. Podem va signar un acord de coalició amb Esquerra Unida per a concórrer conjuntament a les eleccions i així evitar la pèrdua de representació d'EUPV. L'organització va aconseguir huit diputats i va integrar-se dins del govern del botànic amb una vicepresidència i dos conselleries. Mesos després de les eleccions, Antonio Estañ va dimitir com a secretari general. Al procés de primàries del mes de juny de 2020, Naiara Davó, aleshores síndica a Les Corts; i Pilar Lima, diputada, van disputar-se el càrrec. Pilar Lima va imposar-se a Davó per 38 vots. Mesos després, al mes de gener de 2021, Pilar Lima destitueix a Davó com a síndica a Les Corts. Actualment, Pilar Lima és síndica a Les Corts. A conseqüència de la crisi interna del seu partit, Martínez Dalmau, vicepresident segon i conseller, dimiteix. El càrrec de conseller l'ocupa Hèctor Illueca, diputat al Congrés i candidat de consens al partit.

4.5. Evolució electoral de l'esquerra valenciana (2011-2019)

4.5.1 *Evolució vot a les eleccions autonòmiques (2011-2019)*

L'any 2011 irromp Compromís com a segona força política de l'esquerra amb un percentatge important de vot (7,37%), superant a EUPV per un escó. Per la seua part, el PSPV es mantenia com a líder hegemònic del bloc de l'esquerra, però es començaven a observar fugues de vot cap a Compromís. L'any 2015 es confirma la transformació del sistema de partits que va començar l'any 2011. Compromís i Podem sumen més del 50% dels vot del conjunt del bloc, superant amplament el PSPV. El sistema de partits valencià passa d'un bipartidisme imperfecte a un multipartidisme conformat per cinc partits (Roig, 2019). El canvi d'aquest sistema es consolida a les eleccions de l'any 2019, on irromp una sisena força política, VOX. Malgrat això, es produeix un replegament del bloc progressista al voltant del PSPV, qui torna a encapçalar el bloc de l'esquerra de manera més contundent després que les eleccions autonòmiques es celebren conjuntament amb les estatals, les quals també són guanyades pels socialistes.

Taula 1. Evolució electoral del País Valencià a les eleccions autonòmiques (2011-2019)

PARTIT	2011			2015			2019		
	VOT	% VOT	ESC.	VOT	% VOT	ESC.	VOT	% VOT	ESC.
PSOE	687141	28,75	33	505186	20,85	23	637673	24,4	27
EUPV	155832	6,05	5	106047	4,38	0			
COMPROMÍS	176213	7,37	6	452654	18,71	19	439459	16,81	17
PODEM				279596	11,57	13	213007	8,16	8

Font: Argos

D'acord amb el vot per circumscripció reflexat a la Taula 3 de l'annex, a les eleccions autonòmiques de 2011, la coalició valencianista obté representació a les tres circumscripcions, obtenint un resultat més positiu a València en comparació amb Alacant i Castelló. Per la seua part, EUPV presenta un percentatge de suports molt homogeni a tot el territori, el mateix ocorre al PSPV-PSOE, tot i presentar un percentatge de vot més baix a València pel millor resultat de Compromís.

A les eleccions autonòmiques de 2015, el PSPV-PSOE torna a obtenir més suports a Alacant i Castelló, mentre que a València redueix el seu nombre de vots davant el major predomini de Compromís. La coalició valencianista va liderar el bloc a la circumscripció de València, mentre que a Castelló i a Alacant obtenia la meitat de percentatge de vot que a València. En el cas de Podem, presenta certa homogeneïtat dels resultats, al voltant de l'11% dels vots. Per últim, el cas d'EUPV ens mostra com a Castelló i València obtenia millors resultats que a Alacant, tot i no superar el 5% a cap circumscripció ni en el conjunt del territori.

Finalment, a les eleccions de l'any 2019 el PSPV presenta una estructura territorial del vot més divergent en comparació als anteriors comicis, ja que a Alacant presenta un percentatge de vot tres punts major que al conjunt del país i a València cinc punts menys que a la circumscripció del sud. Compromís, per la seua part, manté el seu predomini a València, tot i perdre el lideratge del bloc a les comarques centrals. Aquest predomini contrasta amb els deu punts i sis punts menys que obté a Alacant i Castelló respectivament en comparació amb València. Per a acabar, Podem descendeix al conjunt del territori, mantenint un percentatge semblant a les circumscripcions de Castelló i València i dos punts superiors a aquestes a Alacant.

4.5.2. Evolució de vot a les eleccions generals (2011-2019)

A continuació analitzem l'evolució de vot de l'esquerra valenciana a les eleccions generals des de l'any 2011, fins l'any 2019.

Taula 4. Evolució electoral del País Valencià a les eleccions generals (2011-2019)

PARTIT	2011		2015		2016		2019-28A		2019-10N	
	% VOT	ESC.	% VOT	ESC.	% VOT	ESC.	% VOT	ESC.	% VOT	ESC.
PSOE	26,8	10	19,8	7	20,8	6	27,8	10	27,8	10
EUPV	6,51	1	4,17	0						
COMPROMÍS	4,81	1	25,1	9	25,4	9	25,4	1	7	1
PODEM							14,2	5	13,5	4

Font: Argos

A les eleccions de l'any 2011, l'esquerra només tenia el 36% dels escons. En eixes eleccions, la coalició Compromís aconsegueix la seua primera representació al Congrés dels Diputats amb un escó. EUPV també aconsegueix un escó, mentre que el PSOE lidera el bloc amb 10 escons.

A les eleccions de l'any 2015 i ja amb la irrupció de Podem a l'arena estatal, Compromís i Podem, que concorren conjuntament, lideren el bloc de l'esquerra valenciana amb 9 escons, mentre que el PSOE es queda amb 7. EUPV, per la seua banda, concorre en solitari i no aconsegueix representació. Posteriorment, amb la repetició de les eleccions al mes de juny de 2016, Compromís i Podem inclouen a EU a la coalició electoral, tot i que no aconsegueixen augmentar en representació. El PSOE perd un escó en favor de la dreta i, en conjunt, l'esquerra valenciana obté pitjors resultats que a les eleccions de desembre de 2015.

Amb el nou cicle electoral obert l'any 2019, l'esquerra valenciana concorre dividida a les eleccions generals d'abril. Compromís concorre en solitari després de rebutjar un pacte electoral amb Podem. Els valencianistes aconsegueixen l'escó per València, mentre que Podem n'obté cinc. El PSOE lidera el bloc amb deu escons, tot i que el conjunt de l'esquerra no aconsegueix guanyar a la dreta i obté 16 escons, els mateixos que el bloc conservador. La repetició electoral al mes de novembre dibuixa un paisatge similar, on Compromís obté l'escó per València, mentre Podem n'obté 4, un menys que a abril. El PSOE repeteix representació amb 10 escons i manté el lideratge del bloc. En conjunt, l'esquerra valenciana perd un escó en favor de la dreta, qui guanya en conjunt davant de l'esquerra.

Si ens fixem en les circumscripcions representades a la taula 5 de l'annex, en primer lloc, a les eleccions de l'any 2011 Compromís obté uns resultats més positius a València, on obté representació, mentre que a Castelló i Alacant perd dos i tres punts respectivament i en comparació amb les comarques centrals. EUPV presenta uns resultats similars a València i a Alacant i menys positius a Castelló. Els socialistes presenten major predomini a les comarques del nord, on obtenen dos escons, en comparació amb València i Alacant, on obtenen entre una tercera i una quarta part dels escons totals.

En segon lloc, a les eleccions de l'any 2015 i 2016, observem com la confluència electoral entre Compromís i Podem s'imposa a les tres circumscripcions davant el PSOE, especialment a la circumscripció de València, on el distanciament és de més de

set punts. En comparació amb una elecció i altra, els socialistes perden un escó en favor de la dreta a la circumscripció d'Alacant.

En tercer i últim lloc, a les eleccions de l'any 2019, el PSOE s'imposa a les tres circumscripcions amb un percentatge que es troba al voltant del 27 i 28% dels vots. Podem obté representació a les tres circumscripcions, tot i perdre un escó a Alacant a les eleccions de novembre. Per la seua part, Compromís, tot i millorar resultats a les eleccions de novembre, manté el seu únic escó a la circumscripció de València.

5. Votants duals: quants i com són

5.1. Dades agregades de vot

La taula següent de dades de vot agregat ens pot portar a establir una fal·làcia ecològica, afirmant que es produeix un vot dual al observar les variacions de la coalició Compromís entre eleccions autonòmiques i generals, així com en els casos de PSOE i Podem-EUPV entre eleccions generals i autonòmiques. No obstant això, i fent referència a l'anàlisi micro realitzat a les taules de transferències de vot de l'annex, podem pensar que sí que hi hauria vot dual.

Taula 5. Dades de vot agregades i diferència de vot entre eleccions autonòmiques i generals

PARTIT	A-2011	G-2011	A2011- G2011	G2011- A2011
PSOE	687141	697474	-10333	10333
EUPV	155832	169786	-13954	13954
COMPROMÍS	176213	125306	50907	-50907
PARTIT	A-2015	G-2015	A2015- G2015	G2015- A2015
PSOE	505186	530497	-25311	25311
EUPV	106047	111617	-5570	5570
COMPROMÍS*	452654	671071	61179	-61179
PODEM	279596			
PARTIT	A-2019	G-2019	A2019- G2019	G2019- A2019
PSOE	637673	743880	-106207	106207
COMPROMÍS	439459	172751	266708	-266708
PODEM	213007	381589	-168582	168582

Font: Argos

Nota: Compromís*, la coalició Compromís es va presentar a les eleccions generals de 2015 amb Podem, per la qual cosa, el nombre de vots de la resta posterior entre autonòmiques i generals correspon a la suma prèvia dels vots de Podem i Compromís a les eleccions generals.

5.2. Dades individuals de vot

A continuació exposarem els perfils ideològics i sociodemogràfics dels votants fidels i duals dels partits de l'esquerra valenciana, emprant variables de sexe, classe social, edat o nivell d'estudis, així com variables d'autoubicació ideològica

Taula 6. Votants duals i fidels dels partits d'esquerres entre les eleccions generals de 2008 i autonòmiques de 2011.

VARIABLES/VOTANTS		PSPV-PSOE		EUPV		COMPROMÍS	
		DUALS	FIDELS	DUALS	FIDELS	DUALS	FIDELS
SEXE	Homes	52,8	50,8	50,0	43,8	62,1	69,2
	Dones	47,2	49,2	50,0	56,3	37,9	30,8
ESTUDIS	Universitaris	17,6	18,8	30,0	50,0	31,0	23,1
	No universitaris	82,4	81,2	70,0	50,0	69,0	76,9
CLASSES SOCIALS	Classe baixa	59,2	75,2	55,6	58,3	45,8	80,0
	Classe mitjana	36,8	22,9	40,7	41,7	59,0	20,0
	Classe alta	3,9	1,9	3,7	0,0	4,2	0,0
EDAT	Mitjana	44,1	51,3	39,2	46,1	41,5	40,5
CIRCUMSCRIPCIÓ	Alacant	39,3	39,5	30,0	43,8	20,7	46,2
	Castelló	6,7	13,0	13,3	6,3	6,9	0,0
	València	53,9	47,5	56,7	50,0	72,4	53,8
IDENTITAT	espanyol/a	19,77	15,8	20,7	18,8	0,0	0,0
	espanyol/a > Valencià/na	9,3	13,6	3,5	81,3	10,7	0,0
	espanyol/a = valencià/na	59,3	62,7	51,7	0,0	60,7	50,0
	valencià/na > espanyol/a	9,3	6,8	24,1	0,0	25,0	25,0
	valencià/na	2,3	1,1	0,0	0,0	3,6	25,0
AUTOUBICACIÓ IDEOLÒGICA	Mitjana	4,2	3,7	3,3	3,3	3,5	4,0
UBICACIÓ IDEOLÒGICA PARTITS	PSOE	4,5	4,1	4,8	5,6	4,5	5,0
	EUPV	2,6	2,3	2,6	2,9	2,1	3,1
	COMPROMÍS	3,9	3,3	3,9	4,1	3,0	3,9
N		89	177	30	16	29	13
%		33,5	66,5	65,2	34,8	69,0	31,0

Font: Elaboració pròpia a partir de baròmetre CIS (2892) Postelectoral 2011 Comunitat Valenciana.

Observem com els votants duals de PSOE són el 33,5% dels seus votants, els quals són generalment no universitaris de classe baixa, de mitjana edat, majoritàriament de València però també d'Alacant, amb una identitat dual, una ubicació de centreesquerra (4,2) i ubiquen al PSOE al centreesquerra pròxim a Compromís (3,9), mentre situen a

EUPV més a l'esquerra (2,6). En canvi, els seus votants fidels son majoria (66,5%), també generalment no universitaris, més de classe baixa que els duals, un poc més majors (51 anys), de València majoritàriament però també d'Alacant i amb major fidelitat a Castelló; tenen una identitat dual, una ubicació ideològica un poc més a l'esquerra i ubiquen, tant al PSOE com a la resta de partits, més a l'esquerra que els duals. Pel que fa a EUPV, els seus votants duals i fidels també son no universitaris, de classe baixa i mitjana, amb una mitjana d'edat més baixa els duals que els fidels, amb major presència de fidels a València i a Alacant, major identitat espanyola en els casos dels fidels i una ubicació ideològica de 3,3. En el cas de Compromís, els seus votants duals són més universitaris i més de classe mitjana que els d'EUPV i PSOE, mentre son els votants duals més joves, predominant a València i mantenint una identitat dual majoritària. Aquests votants s'ubiquen ells mateix i a la resta de partits, més a l'esquerra que la resta de votants de l'esquerra.

Taula 7. Votants duals i fidels dels partits d'esquerres entre les eleccions generals de 2011 i autonòmiques de 2015.

VARIABLES/VOTANTS		PSPV-PSOE		EUPV		COMPROMÍS	
		DUALS	FIDELS	DUALS	FIDELS	DUALS	FIDELS
SEXE	Homes	45,8	42,2	45,5	70,0	50,5	56,0
	Dones	54,2	57,8	54,5	30,0	49,5	44,0
ESTUDIS	Universitaris	24,2	1,1	36,4	20,0	38,6	44,0
	No universitaris	75,8	98,9	63,8	80,0	61,4	56,0
CLASSES SOCIALS	Classe baixa	69,6	88,2	52,9	75,0	52,9	52,6
	Classe mitjana	29,3	11,8	47,1	25,0	47,1	47,4
	Classe alta	1,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
EDAT	Mitjana	45,5	57,0	46,1	59,2	42,8	42,0
CIRCUMSCRIPCIÓ	Alacant	40,8	56,7	34,1	20,0	24,8	28,0
	Castelló	13,3	5,6	11,4	10,0	10,9	4,0
	València	45,8	37,8	54,5	70,0	64,4	68,0
IDENTITAT	espanyol/a	17,9	33,7	15,4	10,0	6,5	4,2
	espanyol/a > Valencià/na	11,6	9,0	5,1	10,0	6,5	4,2
	espanyol/a = valencià/na	59,8	52,8	69,2	80,0	71,0	66,7
	valencià/na > espanyol/a	8,0	3,4	5,1	0,0	11,8	20,8
	valencià/na	2,7	1,1	5,1	0,0	4,3	4,2
AUTOUBICACIÓ IDEOLÒGICA	Mitjana	3,8	3,7	3,3	2,6	3,5	2,9
UBICACIÓ IDEOLÒGICA PARTITS	PSOE	4,5	3,9	5,4	4,9	4,9	5,6
	EUPV	2,3	1,8	2,4	1,8	2,2	2,6
	COMPROMÍS	3,0	2,8	3,4	3,3	3,2	2,8
	PODEM	2,3	2,1	2,7	2,1	2,3	2,3
N		120	90	44	10	101	25
%		57,1	42,9	81,5	18,5	80,2	19,8

Font: Elaboració pròpia a partir de baròmetre CIS (3080) Postelectoral 2015 Comunitat Valenciana.

La taula següent ens mostra com entre els votants duals i fidels del PSOE de les eleccions generals de 2011 i autonòmiques del 2015, predominen les duals i en conjunt, les dones no universitàries de classe baixa, sent més majors les votants fidels que les duals i predominant a Alacant les primeres mentre les segones ho fan a València. La seua identitat és generalment dual, encara més espanyolista entre les fidels, amb una ubicació ideològica similar (3,7) i ubicant més a l'esquerra la resta de partits. En segon lloc, els votants duals predominen a EUPV amb un 81,5%, sent majoritàriament homes els fidels i amb titulació no universitària. Els fidels presenten una mitjana d'edat més elevada que els duals, predominant els primers a València i repartint-se més homogèniament els segons arreu del territori. Els fidels tenen una identitat més espanyolista, una ideologia més esquerrana i ubiquen als partits més a l'esquerra que els duals. En tercer lloc, entre els votants de Compromís també predominen els duals, dividint-se aquests quasi a parts iguals entre universitaris i no universitaris de classe baixa i classe mitjana, amb una edat mitjana de 42 anys i tenint major presència a València. La seua identitat es generalment dual, i la seua ubicació ideològica es mou al voltant de tres, ubicant els partits més o menys igual. Finalment, respecte els votants de Podem a les eleccions del quinze, veiem que generalment són no universitaris de classe baixa i amb una mitjana d'edat de 42 anys, predominant a Alacant i València i amb una identitat dual. Aquests s'ubiquen en un 3,5 i situen al PSOE al centre i a Podem a l'esquerra de Compromís.

Taula 8. Votants duals i fidels dels partits d'esquerreres entre les eleccions autonòmiques de 2015 i les generals de 2016.

VARIABLES/VOTANTS		PSPV-PSOE		EUPV		COMPROMÍS		PODEM	
		DUAL S	FIDEL S	DUAL S	FIDEL S	DUAL S	FIDEL S	DUAL S	FIDEL S
SEXE	Homes	44,4	49,8	100,0	44,4	50,0	60,0	33,3	52,1
	Dones	55,6	50,2	0,0	55,6	50,0	40,0	66,7	47,9
ESTUDIS	Universitaris	32,1	18,8	0,0	72,2	37,8	48,8	16,7	31,0
	No universitaris	67,9	81,2	100,0	27,8	62,2	51,2	83,3	69,0
EDAT	Mitjana	50,8	57,4	51,0	41,9	49,7	47,0	56,2	43,6
CIRCUMSCRIPCIÓ	Alacant	43,2	43,2	0,0	47,4	23,9	21,3	42,9	20,8
	Castelló	9,9	11,5	0,0	10,5	4,3	6,3	0,0	8,3
	València	46,9	45,3	100,0	42,1	71,7	72,5	57,1	70,8
ORGANITZACIÓ ESTAT	centralisme	16,5	8,1	0,0	0,0	18,2	0,0	16,7	5,9
	centralisme > autonomisme	11,4	11,8	0,0	0,0	9,1	3,8	16,7	10,3
	model actual	45,6	64,9	100,0	50,0	40,9	29,1	50,0	42,6
	autonomisme > centralisme	22,8	12,9	0,0	38,9	25,0	46,8	16,7	29,4
	independència	3,8	2,2	0,0	11,1	6,8	20,3	0,0	11,8
AUTOUBICACIÓ IDEOLÒGICA	Mitjana	3,8	3,7	5,0	3,1	3,8	2,9	3,5	3,0

N	81	287	1	18	46	80	7	72
%	22,0	78,0	5,3	94,7	36,5	63,5	8,9	91,1

Font: Elaboració pròpia a partir de baròmetre CIS (3244) Preelectoral 2019 Comunitat Valenciana.

Abans de l'anàlisi, cal assenyalar que les dades, especialment dels casos de votants duals, cal emprar-les amb cura, ja que ens trobem amb un nivell de fidelitat més elevat entre els partits d'EUPV i Podem a causa de la confluència electoral de les dos forces polítiques amb Compromís a les eleccions generals de 2016.

La Taula 8 ens mostra com els votants fidels del PSOE son majoritaris als duals, sent els primers de titulació no universitària, amb una edat mitjana superior als duals, de València i a Alacant a parts iguals, amb una preferència pel model autonòmic i una ideologia similar. Pel que fa els votants de Compromís, aquests son majoritàriament fidels, amb una distribució equilibrada entre universitaris i no universitaris i una edat mitjana al voltant de 47 i 50 anys. Es localitzen fonamentalment a València i prefereixen l'autonomisme com a millor forma de govern, ubicant-se els fidels un punt més a l'esquerra que els duals. Entre els votants fidels i duals de Compromís, els duals es mostren més partidaris del model autonòmic actual que els fidels, més partidaris de major autonomisme i, fins i tot, la independència. Per últim, els votants de Podem, generalment fidels, son de titulació universitària, amb una mitjana d'edat de 43,6 anys, predominen a València, prefereixen l'autonomisme al centralisme i s'ubiquen amb un tres a l'escala ideològica.

Taula 9. Votants duals i fidels dels partits d'esquerres a les eleccions autonòmiques de 2019 i les generals de 2019.

VARIABLES/VOTANTS		PSPV-PSOE		COMPROMÍS		PODEM	
		DUALS	FIDELS	DUALS	FIDELS	DUALS	FIDELS
SEXE	Homes	57,1	48,1	53,3	57,4	50,0	45,1
	Dones	42,9	51,9	46,7	42,6	50,0	54,9
ESTUDIS	Universitaris	26,8	14,6	31,1	45,7	34,7	35,3
	No universitaris	73,2	85,4	68,9	54,3	65,3	64,7
CLASSES SOCIALS	Classe baixa	65,8	76,2	50,0	51,2	59,3	61,5
	Classe mitjana	28,9	23,3	37,5	48,8	32,2	35,9
	Classe alta	5,3	0,6	12,5	0,0	8,5	2,6
EDAT	Mitjana	44,6	56,9	43,4	49,3	48,8	52,4
CIRCUMSCRIPCIÓ	Alacant	43,6	47,2	8,9	21,7	26,7	27,5
	Castelló	10,0	11,1	4,4	17,4	16,0	11,8
	València	45,5	41,7	86,7	60,9	57,3	60,8
IDENTITAT	espanyol/a	21,8	18,1	2,3	4,9	27,7	33,3
	espanyol/a > Valenciana/na	7,3	8,6	4,7	0,0	9,2	11,1
	espanyol/a = valenciana/na	69,1	69,1	76,7	58,5	49,2	46,7
	valenciana/na > espanyol/a	0,0	3,3	7,0	31,7	3,1	2,2
	valenciana/na	1,8	1,0	9,3	4,9	10,8	6,7
AUTOUBICACIÓ IDEOLÒGICA	Mitjana	4,1	3,6	3,6	3,1	2,9	2,5
UBICACIÓ IDEOLÒGICA PARTITS	PSOE	4,6	3,8	4,6	4,5	4,8	4,7
	COMPROMÍS	3,0	3,3	3,2	2,9	3,6	3,6
	PODEM	2,1	2,2	2,3	2,0	2,7	2,7
N		56	216	45	46	4	76
%		20,6	79,4	49,5	50,5	5,0	95,0

Font: Elaboració pròpia a partir de baròmetre CIS (3253) Postelectoral 2019 Comunitat Valenciana.

La taula 9 ens mostra els votants duals i fidels de les eleccions generals i autonòmiques del 28 d'Abril de 2019. A la taula observem que els votants fidels predominen al PSOE, els quals són majoritàriament no universitaris i de classe baixa, amb una mitjana d'edat de 57 anys i major a la dels duals. La identitat dual és la majoritària i la ubicació ideològica és més esquerrana entre els fidels. Pel que fa als votants de Compromís, no predomina cap tipus de votant, on els votants universitaris i no universitaris es troben equilibrats entre els votants fidels, amb unes classes socials equilibrades entre la baixa i la mitjana i una edat mitjana superior entre fidels. Malgrat això, els votants duals de la coalició valencianista són més de titulació universitària que els fidels, així com s'ubiquen més majoritàriament a València. Els votants es concentren en València i presenten una identitat dual, encara que els fidels aposten més per l'autonomisme i s'ubiquen lleugerament més a l'esquerra que els duals. Per últim, els votants fidels són majoritaris

a Podem, els quals són no universitaris i de classe baixa, amb una mitjana d'edat de 52 anys i amb major predomini a València. Presenten una identitat dual però més espanyolista que la resta de votants d'esquerres. La seua ubicació ideològica és de 2,5, la més esquerrana, i ubiquen als partits més a la dreta.

6. Discussió

Reprement la pregunta d'investigació d'aquest estudi, com i perquè es produeix el vot dual a l'esquerra valenciana, podem dir que hem respost, almenys, a la primera part.

Per una banda, respecte del com, hem d'assenyalar que el fenomen del vot dual d'esquerres es produeix entre les eleccions autonòmiques i generals, principalment per part dels votants duals de Compromís, els quals varien el seu vot a les eleccions generals optant per partits de l'esquerra estatal. Així mateix, els votants duals de PSOE, Podem i EUPV són els que, a la vegada, canvien el seu vot a l'arena autonòmica. Per tant, establim dos fluxos de vot agregat que van des de Podem-EUPV i PSOE cap a Compromís a les eleccions autonòmiques, i des de Compromís cap a Podem-EUPV i PSOE a les eleccions estatals.

Per altra banda, respecte les raons d'aquest canvi en el comportament electoral, podem assenyalar, per un costat, el fet que la coalició Compromís, des de l'any 2011, haja sigut percebuda com a una força política competitiva a l'arena política autonòmica per part dels votants de PSOE i EUPV. Per altre costat, el fet que PSOE i Podem siguin forces polítiques percebudes, per part dels votants duals de Compromís, com a més competitives a l'arena estatal.

Altres resultats que ens permeten aprofundir en aquesta idea, són els representats a les taules de l'annex on s'observa el record de vot dels votants duals de l'esquerra. Els resultats afirmen que Compromís és la primera força per als votants duals d'EUPV i PSOE a les eleccions autonòmiques. En canvi, per als votants duals de Compromís, PSOE i Podem són primera i segona alternativa a les eleccions generals.

Finalment, pel que respecta als resultats sobre els perfils ideològics i sociològics dels votants, podem dir que la no fidelitat del vot es produeix més a la circumscripció de València i en menor mesura a la d'Alacant. Els votants duals solen tindre una mitjana d'edat més jove que la dels votants fidels. Pel que fa al nivell d'estudis, podem afirmar que els votants duals i fidels de Compromís presenten un nivell d'estudis universitaris superior a la resta, mentre que els votants del PSOE, especialment els fidels, són generalment més de classe baixa que la resta de votants. Pel que fa a la identitat, podem dir que els votants duals de Compromís són menys valencianistes o autonomistes que els votants fidels, mentre que els votants duals i fidels de Podem, EUPV i PSOE són més espanyolistes que la resta. No obstant, predomina la identitat dual en tots els votants duals i fidels dels quatre partits de l'esquerra valenciana. Si fem referència a la ubicació ideològica, els votants de Podem i EUPV s'ubiquen més a l'esquerra que la resta de votants. En general, tots els votants duals de cada partit s'ubiquen més a la dreta que els votants fidels. Així mateix, els votants duals ubiquen més a la dreta els partits que els fidels, mentre que els votants de Compromís i PSOE ubiquen més a l'esquerra a Podem que els seus propis votants, el contrari ocorre amb Compromís i

Podem respecte a com ubiquen els seus votants al PSOE, més a la dreta que els seus propis votants.

7. Conclusions

A mode de conclusió, hem d'assenyalar el següent: En primer lloc, podem dir que el fenomen del vot dual a l'esquerra valenciana es produeix, per una banda, a causa de la variació de vot de votants no fidels de Compromís a les eleccions autonòmiques, els quals voten a PSOE o a Podem a les eleccions generals. Per altra banda, aquest fenomen es produeix també per la variació de vot de votants no fidels de PSOE i Podem-EUPV a les eleccions generals, els quals voten a Compromís a les eleccions autonòmiques.

En segon lloc, hem d'assenyalar que des de l'any 2011, Compromís ha recollit votants duals de PSOE i d'EUPV. Per tant, Compromís és la primera alternativa per als votants no fidels de les forces estatals de l'esquerra a les eleccions autonòmiques.

En tercer lloc, el PSOE és la primer alternativa per als votants no fidels de Compromís a les eleccions autonòmiques. Per tant, podem afirmar que Compromís, des de l'any 2011 es nodreix per exvotants socialistes a l'arena autonòmica, els quals es mantenen fidels a l'arena estatal. El mateix ocorre amb votants de l'espai Podem-EUPV.

En quart lloc, respecte al perfil ideològic dels votants duals, cal assenyalar que es troben menys ideologitzats que els votants fidels i potser eixa siga una causa de la seua variació en el vot. Per contra, els votants fidels ubiquen més a l'esquerra o a la dreta en funció de la ubicació del partit en l'eix ideològic. Així, els votants del PSOE ubiquen més a l'esquerra a Podem que els seus propis votants, mentre que Compromís i Podem ubiquen més a la dreta al PSOE que els seus propis votants.

En cinquè lloc, els votants fidels, i en menor mesura els duals, del PSOE, són els d'una classe social més baixa i amb un nivell d'estudis no universitari, mentre que els votants fidels, i en menor mesura els duals, de Compromís, són els que més es posicionen a la classe mitjana i amb un nivell d'estudis universitaris.

En sisè lloc, en termes d'identitat, aquesta no podem afirmar que siga una variable explicativa del vot no fidel a Compromís, tot i que els votants duals presenten menor alineament amb l'autonomisme o independència que els votants fidels de la coalició valencianista. En el mateix sentit, els votants de PSOE i Podem-EUPV presenten més alineament amb l'espanyolisme que els votants de Compromís.

En setè lloc, podem afirmar que el percentatge de duals en termes generals, és major a la circumscripció de València, de major magnitud i on Compromís té una major penetració electoral.

Finalment, també podem assenyalar que el fenomen del vot dual a l'esquerra valenciana té semblances amb els casos de vot dual a Catalunya i Navarra, ja que als tres territoris s'activa un eix de competició diferent en funció de l'arena electoral. Així, a les eleccions autonòmiques s'activa un eix de competició regional on les qüestions d'interès local i regional tenen major presència, mentre que a les eleccions generals s'activa l'eix de

competició nacional i els partits estatals tenen major capacitat de competir. No obstant això, en els casos de Navarra i Catalunya, s'arriba a transcendir l'eix ideològic, mentre que ací, més bé la competició es circumscriu al bloc de l'esquerra, establint-se fluxos de vot entre Compromís i PSOE i Podem, mentre que a Catalunya el transvasament solia ser entre CIU i PSOE i a Navarra entre Podem i PSN i Bildu i Gueroa Bai.

En termes generals podem afirmar que per a completar aquest estudi seria necessari fer un seguiment més concret dels votants de l'esquerra, especialment dels tradicionals votants d'EUPV, els quals poden haver passat de variar el vot a Compromís a l'any 2011 i 2015, a Podem-EUPV amb la creació de la confluència a l'any 2019. El comportament electoral dels votants d'aquest espai és transcendental per esbrinar quins poden ser els pròxims moviments de vot a les eleccions de l'any 2023, així com les estratègies i coalicions electorals que s'aventuren a ambdues arenes.

Bibliografia

Alesina, A., & Rosenthal, H. (1996). A Theory of Divided Government. *Econometrica*.

Anduiza, E i Bosch, A. (2012). *Comportamiento político y electoral*. Barcelona: Ariel.

Boix, C., i Pascual, E. (2021). *Partits polítics i sistemes electorals* FUOC.

Claveria, S. (2016). El ciutadà dual, mort o transformació? *Eines* 26 , 71-85.

Domínguez, E. (2017). La teoría del realineamiento y la evolución del sistema político estadounidense. *Centro de Estudios Hemisféricos y Sobre Estados Unidos (CEHSEU)*
https://irla.cat/wp-content/uploads/2017/08/EINES26_variables.pdf

Downs, A. (1957). An economic theory of political action in a democracy. *Journal of political economy*, 65(2) 135-150.

Evans, J. A. (2004). *Voters & voting: an introduction*. SAGE Publications.

Geddes, B. (2003). Paradigms and sand castles: theory building and research design in comparative politics: *The University of Michigan Press*

Grofman, B., Koetzle, W., M. M. i Brunell, T. L. (2000). A New Look at Split-Ticket Outcomes for House and President: The Comparative Midpoints Model. *The Journal of Politics*, 62(1) 34-50.

Idrobo, L. (2021). El voto diferenciado: un estado del arte. *Revista Guillermo de Ockam*. 19(2) 263-275.

Jacobson, G. (1990). The Effects of Campaign Spending in House Elections: New Evidence for Old Arguments. *American Journal of Political Science*, 34(2) 334-362.

- Karp, J. A., Vowles, J., Banducci, S. A., i Donovan, T. (2002). Strategic voting, party activity, and candidate effects: testing explanations for split voting in New Zealand's new mixed system. *Electoral Studies*, 21 1-22.
- King, G., Keohane, R., i Verba, S. (1994). The science in social science. *Designing social inquiry: scientific inference in qualitative research*, Princeton University Press (1) 3-33.
- Lago, I. (2005). *El voto estratégico en las elecciones generales en España (1977-2000)*. Centro de Investigaciones Sociológicas.
- León, L. (2013). La teoría especial del voto: una propuesta de aplicación en latinoamérica. *Revista Mexicana de Análisis Político y Administración Pública*, 2(2) 57-79.
- Macayo, D. (2006). Alineamiento, desalineamiento y realineamiento en los distritos federales, 1997, 2000 y 2003. *Espacios Públicos*, 9(17) 104-117.
- Montero, J., i Font, J. (1991). El voto dual en Cataluña: lealtad y transferencia de votos en las elecciones autonómicas. *Revista de Estudios Políticos*, 73, 7-34.
- Quivy, R. i L., C. (1997). *Manual de recerca en ciències socials*, Herder.
- Reif, K. i Schmitt, H. (1980). Nine second-order national elections. *European Journal of Political Research*, 3(8) 3-44.
- Riba, C. (2000). Voto dual y abstención diferencial: un estudio sobre el comportamiento electoral en Cataluña. *Reis: Revista Española de Investigaciones Sociológicas*, (91) 59-88.
- Riera, P. (2009). L'evolució del vot dual a Catalunya. *Institut de Ciències Polítiques i Socials*, (278) 1-49. <https://www.icps.cat/archivos/WorkingPapers/wp278.pdf?noga=1>
- Roig, R. (2019). Del bipartidismo al pentapartidismo: nueva dinámica ideológica, en *Les Corts Valencianes (ed) Una vida dedicada al Parlamento: Estudios en homenaje a Lluís Aguiló i Lúcia*, 491-508.
- Sanz, A. (2007). La escisión del voto en la competición electoral multinivel de la Rioja: elecciones municipales y autonómicas. *Anuario Jurídico de La Rioja*, 12, 91-117.
- Sanz, A. (2008). La Escisión vertical del voto en la competición electoral multinivel: elecciones generales y autonómicas en Andalucía. *Revista Española de Ciencia Política*, 19, 169-198.

Annex.

Taula 2. Evolució electoral al País Valencià per circumscripcions a les eleccions autonòmiques (2011-2019)

CIRCUMSCRIPCIÓ	PARTIT	2011			2015			2019		
		VOT	% VOT	ESC.	VOT	% VOT	ESC.	VOT	% VOT	ESC.
ALACANT	PSOE	243817	29,35	12	182984	22,33	9	228628	25,2	10
	EUPV	47223	5,68	2	35142	4,29	0			
	COMPROMÍS	37301	4,49	1	100878	12,31	5	98321	10,84	4
	PODEM				98131	11,98	5	82656	9,11	3
VALÈNCIA	PSOE	355341	25,91	12	252436	18,37	8	323879	22,32	10
	EUPV	91558	6,68	2	61703	4,49	0			
	COMPROMÍS	119797	8,74	4	310215	22,58	10	296632	20,44	9
	PODEM				147919	10,77	5	106354	7,33	3
CASTELLÓ	PSOE	87983	30,37	9	69766	23,6	6	85166	27,13	7
	EUPV	17051	5,89	1	9202	3,11	0			
	COMPROMÍS	19115	6,6	1	41561	14,06	4	44506	14,18	4
	PODEM				33546	11,35	3	23997	7,64	2

Font: Argos

Taula 4. Evolució electoral al País Valencià per circumscripcions a les eleccions generals (2011-2019)

CIRCUMSCRIPCIÓ	PARTIT	2011			2015			2016			2019-28A			2019-10N		
		VOT	% VOT	ESC.	VOT	% VOT	ESC.	VOT	% VOT	ESC.	VOT	% VOT	ESC.	VOT	% VOT	ESC.
ALACANT	PSOE	239318	26,97	4	188367	20,86	3	187056	21,44	2	258592	28,27	4	240202	28,43	4
	EUPV	57677	6,5	0	33293	3,69	0									
	COMPROMÍS	27619	3,11	0	200885	22,24	3	192165	22,03	3	30884	3,38	0	35612	24,54	0
	PODEM										127091	13,89	2	108533	12,85	1
VALÈNCIA	PSOE	370499	26,03	4	275680	18,85	3	285016	20,15	3	393213	27,1	4	375879	27,25	4
	EUPV	96417	6,77	1	68759	4,7	0									
	COMPROMÍS	85797	6,03	1	395729	27,06	5	391870	27,7	5	125250	8,63	1	122535	8,88	1
	PODEM										210528	14,51	2	191812	13,9	2
CASTELLÓ	PSOE	87657	29,56	2	66450	21,52	1	65911	22,1	1	92075	29,46	2	84078	28,77	2
	EUPV	15692	5,29	0	9565	3,1	0									
	COMPROMÍS	11890	4,01	0	74457	24,12	1	71860	24,09	1	16617	5,32	0	18140	6,21	0
	PODEM										43466	13,91	1	39251	13,43	1

Font: Argos

Taula 10. Record de vot dels votants duals de l'esquerra valenciana a les eleccions generals de 2008 i autonòmiques de 2011.

ELECCIÓ/PARTITS		PSOE	EUPV	COMPROMÍS
A-2011	PSOE	5,6	0	3,4
	EUPV	15,7	66,7	0,0
	COMPROMÍS	22,5	0	96,6
	PP	20,2	0	0
	UPYD	3,4	0	0
	Altres	13,5	0	0
	Abstenció	19,1	13,3	0
G-2008	PSOE	94,4	46,7	69
	EUPV	0	33,3	20,7
	COMPROMÍS	1,1	0	3,4
	PP	1,1	6,7	0
	Altres	2,2	6,7	3,4
	Abtenció	1,1	3,3	3,4
	N	89	30	29

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de baròmetre CIS (2892) Postelectoral 2011

Taula 11. Record de vot dels votants duals de l'esquerra valenciana a les eleccions generals de 2011 i autonòmiques de 2015.

ELECCIÓ/PARTITS		PSOE	EUPV	COMPROMÍS	PODEM (votants A-15)
A-2015	PSOE	14,2	2,3	0,0	
	EUPV	3,3	22,7	2,0	
	COMPROMÍS	42,5	47,7	95,0	
	PODEM	23,3	25,0	3,0	100,0
	PP	4,2	0,0	0,0	
	C'S	8,3	2,3	0,0	
	Altres	1,6	0,0	0,0	
	Abstenció	1,7	0,0	0,0	
G-2011	PSOE	85,8	9,1	50,5	44,4
	EUPV	0,8	77,3	20,8	17,5
	COMPROMÍS	0,0	4,5	5,0	4,8
	PP	12,5	4,5	15,8	9,5
	UPYD	0,8	0,0	3,0	7,9
	Altres	0,0	0,0	1,0	0,0
	Abtenció	0,0	4,5	4,0	3,2
N	120	44	101	83	

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de baròmetre CIS (3080) Postelectoral 2015

Taula 12. Record de vot dels votants duals dels partits de l'esquerra valenciana a les eleccions autonòmiques de 2015 i generals de 2016.

ELECCIÓ/PARTITS		PSOE	EUPV	COMPROMÍS	PODEM
A-2015	PSOE	38,3			
	EUPV	0,0	100,0		
	COMPROMÍS	40,7		100,0	
	PODEM	7,4			100,0
	PP	3,7			
	C'S	7,4			
	Altres	0,0			
	Abstenció	1,2			
G-2016	PSOE	61,0		71,7	85,7
	COMPROMÍS- PODEM- EUPV	12,2		0,0	0,0
	PP	9,8		10,9	0,0
	C's	7,3		10,9	0,0
	Altres	3,7	100,0	4,3	0,0
	Abstenció	3,7		0,0	14,3
N		82	1	46	7

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de baròmetre CIS (3244) Preelectoral 2019

Taula 13. Record de vot dels votants duals dels partits de l'esquerra valenciana a les eleccions generals i autonòmiques de 2019

ELECCIÓ/PARTITS		PSOE	COMPROMÍS	PODEM
A-2019	PSOE	37,5	4,3	1,3
	COMPROMÍS	32,1	89,1	19,5
	PODEM	5,4	0,0	73,7
	PP	0,0	0,0	2,6
	C'S	14,3	0,0	0,0
	VOX	7,1	0,0	0,0
	Altres	3,6	2,2	0,0
	Abstenció	0,0	4,3	2,6
G-2019	PSOE	61,8	38,3	3,9
	COMPROMÍS	3,6	10,6	0,0
	PODEM	1,8	34,0	96,1
	PP	3,6	8,5	0,0
	C'S	21,8	4,3	0,0
	VOX	0,0	2,1	0,0
	Altres	0,0	2,1	0,0
	Abstenció	7,3	0,0	0,0
N		375	46	419

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de baròmetre CIS (3253) Postelectoral 2019

Taula 14. Record de vot de les eleccions autonòmiques de 2011 dels votants de les eleccions generals de 2008.

PARTITS		A 2011								N
		PSOE	COMP	EUPV	PP	UPYD	Altre	En blanc	Abstenció	
G 2008	PSOE	58,4	6,6	4,6	5,9	1	4	5,6	11,2	303
	COMP	6,7	86,7						6,7	15
	EUPV		21,4	57,1				14,3	7,1	28
	PP	0,3		0,6	86,8	0,6	0,6	3,3	6	333
	UPYD				18,2	63,6		9,1		11
	Altre	18,2	9,1	18,2	9,1		27,3			11
	En blanc	4,8	4,8	4,8	9,5			61,9	9,5	21
	Abstenció	3,4	3,4	0,9	18,1	0,9	3,4	4,3	62,9	116
	N	196	49	42	351	15	22	54	158	

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de baròmetre CIS (2892) Postelectoral 2011

Taula 15. Record de vot de les eleccions autonòmiques de l'any 2015 dels votants de les eleccions generals de l'any 2011

PARTITS		A 2015									N
		PSOE	COMP	PODEM	EUPV	PP	C'S	Altre	En blanc	Abstenció	
G 2011	PSOE	40,4	22,9	12,6	1,8	2,2	18,1	0,4	0,9	9,9	223
	COMP		75,8	9,1	6,1					9,1	33
	EUPV	2,1	43,8	22,9	20,8		2,1			6,3	48
	PP	5,1	5,5	2	0,7	46,1	18,1	1,7	4,1	13,7	293
	Altre		7,1	35,7			7,1	35,7		14,3	14
	En blanc		10,3	11,8	11,8		5,9	0,8	4	5,9	17
	Abstenció	7,1	10,3	9,5		4,8	4,8		4	50,8	126
	N	129	154	83	24	154	88	12	27	162	

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de baròmetre CIS (3080) Postelectoral 2015

Taula 16. Record de vot de les eleccions generals de l'any 2016 dels votants de les eleccions autonòmiques de 2015.

PARTITS		G 2016							N
		PSOE	COMP- PODEM- EUPV	PP	C's	Altre	En blanc	Abstenció	
A 2015	PSOE	86,2	3	2,4	1,8	0,9	0,9	2,4	333
	COMP	23,7	57,6	3,6	3,6	1,4		3,6	139
	PODEM	6,7	80,9				1,1	2,2	89
	EUPV		90			5	5		20
	PP	1,1	0,4	87,3	6,2		0,4	1,4	276
	C's	7,1	1,2	12,9	69,4		1,2	1,2	85
	Altre		12,5			50			8
	En blanc	4,2		12,5		4,2	58,3	4,2	24
	Abstenció	4,8	3,4	4,8	3,4	1,4	1,4	71,9	146
N	356	203	291	108	22	25	144		

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de baròmetre CIS (3244) Preelectoral 2019

Taula 17. Record de vot de les eleccions generals de l'any 2019 dels votants de les eleccions autonòmiques de 2019.

PARTITS		G 2019									N
		PSOE	COMP	PODEM	PP	C's	VOX	Altre	En blanc	Abstenció	
A 2019	PSOE	89,3	0,8	0,4	0,8	5			1,7	0,8	242
	COMP	19,4	49,5	16,1	4,3	2,2		1,1		4,3	93
	PODEM	4,8	1,6	92,1						1,6	63
	PP			1,6	84,9	6,3	5,6	1,6			126
	C's	7,5			9,4	78,3	2,8	1,9			106
	VOX	11,8			8,8	8,8	67,6				34
	Altre										3
	En blanc		10	10						10	20
	Abstenció	3,1	1,5	0,9	0,8		2,3			86,3	131
	N	261	53	80	132	113	39	13	12	122	

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de baròmetre CIS (3253) Postelectoral 2019

Taula 18. Record de vot de les eleccions autonòmiques de l'any 2019 dels votants de les eleccions generals de 2019.

PARTITS		A 2019									N
		PSOE	COMP	PODEM	PP	C's	VOX	Altre	En blanc	Abstenció	
G 2019	PSOE	82,8	6,9	1,1		3,1	1,5			1,5	261
	COMP	3,8	86,8	1,9					3,8	3,8	53
	PODEM	1,3	18,8	72,5	2,5				2,5		80
	PP	1,5	3		81,1	7,6	2,3			0,8	132
	C's	10,6	1,8		7,1	73,5	2,7				113
	VOX		2,6		17,9	7,7	59			7,7	39
	Altre		7,7		15,4	15,4		7,7	15,4		13
	En blanc	33,3							66,7		12
	Abstenció	1,6	3,3	0,8					1,6	92,6	122
	N	242	93	63	126	106	34	3	20	131	

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de baròmetre CIS (3253) Postelectoral 2019